

Wyrok z dnia 8 lutego 2002 r.

II UKN 54/01

Wejście w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.) nie spowodowało wymagalności roszczenia o wypłatę nagrody z zysku dla załogi, przeznaczonej na zakup akcji po cenach preferencyjnych, jeżeli miała ona nastąpić pod warunkiem „odstąpienia od prywatyzacji”.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN Krystyna Bednarczyk, Roman Kuczyński (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 lutego 2002 r. sprawy z powództwa Aleksandry W. i Sławomira S. przeciwko Przedsiębiorstwu Eksportu i Importu „K.” Spółce Akcyjnej w K. o zapłatę, na skutek kasacji powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 marca 2000 r. [...]

o d d a l i ł kasację

nie obciążył powodów kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Powódka Aleksandra W. domagała się zasądzenia kwoty 29.747 zł z ustawowymi odsetkami od 15 czerwca 1998 r., a powód Sławomir S. kwoty 31.687 zł z ustawowymi odsetkami od 15 czerwca 1998 r. od pozwanego Przedsiębiorstwa Eksportu i Importu „K.” SA w K. Powodowie podali, że w okresie ich zatrudnienia Ogólne Zebranie Pracowników w dniu 11 maja 1993 r. powzięło uchwałę o podziale zysku dla załogi za rok 1992, przeznaczając kwotę 40.700.000.000 starych złotych na wykup akcji w związku z zamierzoną prywatyzacją przedsiębiorstwa. W dniu 26 maja 1998 r. - po dokonaniu podziału funduszu prywatyzacyjnego - powódce Aleksandrze W. wypłacono 13.837.35 zł, a powodowi Sławomirowi S. kwotę 14.705,78 zł . Powodowie wnoszą o ustalenie faktycznej wartości tego świadczenia pieniężnego z uwagi na istotną zmianę siły nabywczej pieniądza od 1993 r. Gdyby kwota przeznaczona na

wykup akcji została przykładowo zdeponowana na rachunku PKO BP, to od wypłaconych powodom kwot należałyby się odsetki w wysokości dochodzonej pozwem.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa, gdyż opisany w pozwie stan faktyczny nie uzasadnia żądania przez powodów odsetek, bowiem świadczenia spełnione zostały bez opóźnień, ani żądania waloryzacji w trybie art. 358¹ § 3 KPC, ponieważ nie są spełnione przesłanki zastosowania tego przepisu. Zdaniem pozwanej, wierzytelność o wypłatę kwot przeznaczonych na wykup akcji powstała i zarazem stała się wymagalna w dniu 25 maja 1998 r., który był dniem rozpoczęcia zapisów na akcje oferowane przez Skarb Państwa w trybie publicznym. Od tego dnia istniała możliwość wykorzystania środków Funduszu zgodnie z intencją jaka legła u podstaw uchwały z 11 maja 1993 r., czyli nabycia akcji pozwanej od Skarbu Państwa. Powodowie otrzymali należne im kwoty w dniu 26 maja 1998 r., dlatego nie może być mowy o opóźnieniu.

Wyrokiem z dnia 18 października 1999 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił powództwo. Sąd ten ustalił, że w dniu 11 maja 1993 r. Ogólne Zebranie Pracowników pozwanego podjęło uchwałę nr 3 o podziale zysku za rok 1992, przeznaczając część nagrody z zysku na wykup akcji. W uchwale tej również stwierdzono, że w przypadku odstąpienia od prywatyzacji kwota przeznaczona na wykup akcji będzie wypłacona gotówką. W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.), konieczna stała się zmiana sposobu prywatyzacji „K.” i zdecydowano o publicznej sprzedaży akcji przez Skarb Państwa, którą rozpoczęto w dniu 4 czerwca 1998 r. Skoro w uchwale nr 3 z 1993 r. nie zamieszczono żadnego terminu, w którym prywatyzacja miałaby być zakończona, Sąd uznał, że roszczenie o wypłatę odpowiedniej kwoty w gotówce stało się wymagalna w dniu rozpoczęcia zapisów na akcje oferowane przez Skarb Państwa w trybie publicznym, zatem pozwany nie pozostawał w zwłoce z wypłatą należnych powodom kwot w dniu 26 maja 1998 r. Z tych względów nie ma również podstaw do zasądzenia powodom odsetek od 1993 r. bądź waloryzacji otrzymanych przez powodów kwot za okres, kiedy wierzytelność nie istniała.

Apelację od powyższego wyroku złożyli powodowie zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności art. 63 ust. 2 i 3 w związku z art. 77 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych poprzez przyjęcie, że

wierzytelność powodów o wypłatę środków zgromadzonych na funduszu nagród na wykup akcji stała się wymagalna w dniu rozpoczęcia zapisów na akcje oferowane przez Skarb Państwa, podczas gdy za datę wymagalności należało przyjąć dzień 23 października 1996 r. jak również naruszenie przepisu art. 358¹ § 3 KC poprzez przyjęcie, że pracownik nie może żądać waloryzacji niewypłaconej w terminie nagrody z zysku za konkretny okres rozliczeniowy, za który dzielony był wypracowany również przez niego zysk za 1992 r., sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału przez przyjęcie, że fundusz przeznaczony na wykup akcji stanowił część funduszy własnych Przedsiębiorstwa. Zdaniem powodów przepis art. 63 ustawy z 30 sierpnia 1996 r. ustanawiający prawo pracowników do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji stanowiących własność Skarbu Państwa, wszedł w życie z dniem 23 października 1996 r. W tej dacie cel, dla którego utworzony został fundusz nagród na wykup akcji, stracił rację bytu i należy datę tę przyjąć jako datę wymagalności roszczenia.

Wyrokiem z dnia 31 marca 2000 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił apelację powodów. Zdaniem Sądu drugiej instancji Sąd Okręgowy przeprowadził wyczerpujące postępowanie dowodowe w sprawie, słusznie ustalając w oparciu o zebrany materiał, iż roszczenia powodów dotyczące waloryzacji od 1993 r. wypłaconych im nagród z zysku według stopy oprocentowania lokat oszczędnościowych złożonych w PKO BP uwzględnione być nie mogły. Wbrew twierdzeniom apelacji datą wymagalności nagrody z zysku za rok 1992 w świetle treści uchwały nr 3 z 11 maja 1993 r., w której część nagrody z zysku przeznaczono na zakup akcji, nie może być datą wejścia w życie art. 63 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, to jest 23 października 1996 r. Datą tą jest - jak słusznie przyjął Sąd pierwszej instancji - 25 maja 1998 r., czyli - dzień rozpoczęcia zapisów na akcje oferowane przez Skarb Państwa w trybie publicznym. Wtedy też powstała możliwość nabycia akcji pozwanej od Skarbu Państwa. Sąd drugiej instancji powołał się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 września 1996 r. [...] w sprawie z powództwa powodów przeciwko pozwanemu o zasądzenie nagród z zysku za 1992 r. oddalający powództwo, który w uzasadnieniu stwierdził, że żądanie wypłaty części nagrody z zysku przeznaczonej na wykup akcji nie było wymagalne w chwili orzekania. Dlatego brak podstaw do wypłaty ustawowych odsetek, jak również waloryzacji wypłaconych powodom świadczeń. Powodowie w czasie postępowania dowodowego nie wykazali by pozwa-

ny zobowiązany był do złożenia środków przeznaczonych na wykup akcji na odrębnym rachunku bankowym.

Kasacja powodów zarzuca powyższemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego - art. 63 w związku z art. 77 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych przez przyjęcie, że wymagalność roszczenia powodów jest tożsama z datą rozpoczęcia zapisów na akcje oferowane przez Skarb Państwa w trybie publicznym, a nie z datą wejścia w życie tej ustawy, art. 358¹ § 3 KC przez uznanie, że powodowie nie mogą żądać waloryzacji niewypłaconej w terminie nagrody z zysku za wypracowany przez nich zysk w roku 1992 oraz naruszenie przepisów postępowania - art. 108 § 1 KPC przez brak zmiany orzeczenia o kosztach w wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja okazała się nieuzasadniona. Poza sporem jest, że uchwała nr 3 Ogólnego Zebrania Pracowników Przedsiębiorstwa Eksportu i Importu „K.” z dnia 11 maja 1993 r., podjęta na gruncie przepisów art. 10 pkt 2 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (Dz.U. Nr 24, poz. 123 ze zm.), przeznaczyła - z ogólnego funduszu zysku dla załogi za rok 1992 wynoszącego 87.999.536.720 starych złotych - kwotę 44.700.000.000 starych złotych funduszu nagród na wykup akcji. Na tę ostatnią kwotę składało się 10.000.000.000 starych zł funduszu nagród przeznaczonego na wykup akcji, 4.700.000.000 zł składki na ZUS i 30.000.000.000 zł podatku od ponadnormatywnych wypłat wynagrodzeń. Jednocześnie uchwalono, że w przypadku odstąpienia lub złagodzenia rygorów podatkowych kwota wypłat na zakup akcji dla załogi zostanie stosownie zwiększona, zaś w przypadku odstąpienia od prywatyzacji kwota przeznaczona na wykup akcji będzie wypłacona pracownikom w gotówce. Tego rodzaju uchwała miała prawo przesądzić (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1994 r., I PZP 39/94, OSNAPiUS 1995 r. nr 3, poz. 32) o zaniechaniu wypłat indywidualnych nagród z zysku i zmianę ich przeznaczenia na cele związane z prywatyzacją (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1997 r., I PKN 53/96, OSNAPiUS 1997 r. nr 13, poz. 233). Wbrew twierdzeniom kasacji, brak jest podstaw do przyjęcia, że z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych roszczenia powodów o wypłatę nagród w gotówce stały się

wymagalne, ponieważ nadal pozostawała w mocy uchwała nr 3 Ogólnego Zebrania Pracowników z dnia 11 maja 1993 r. Wejście w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. nie może być bowiem samo przez się potraktowane jako „odstąpienie od prywatyzacji”, o którym mowa w pkt IV2 uchwały nr 3. Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. zmieniła niektóre zasady i sposoby prywatyzacji, między innymi odstąpiła od możliwości nabycia przez pracowników prywatyzowanych zakładów do 20% akcji spółek należących do Skarbu Państwa na zasadach preferencyjnych i zastąpiła ją prawem do nieodpłatnego nabycia 15% ogółu akcji, lecz w dacie jej wejścia w życie nie było jeszcze możliwe - odnośnie do konkretnego przedsiębiorstwa - ustalenie sposobu prywatyzacji i ilości akcji, które będą chcieli nabyć potencjalni nabywcy, przy czym nie można by wykluczyć, że niektórzy pracownicy mogliby nie poprzestać na przeznaczonej do nieodpłatnego nabycia puli akcji, ale i nabywać je odpłatnie - za środki zgromadzone na funduszu prywatyzacyjnym utworzonym uchwałą nr 3. Przykładowo, przepis art. 25 ust. 1 ustawy nakłada bowiem na dyrektorów przedsiębiorstw państwowych spełniających warunki do przekształcenia w spółkę obowiązek złożenia wniosków do Ministra Skarbu Państwa w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, zaś po myśli art. 38 ust. 1 ustawy uprawnionym do nieodpłatnego nabycia akcji określono nieprzekraczalny termin sześciu miesięcy od dnia wpisania spółki do rejestru do skorzystanie z tego prawa. Jest zatem oczywiste, iż dla ewentualnej zmiany przeznaczenia środków z nagród z zysku zgromadzonych na funduszu prywatyzacyjnym konieczna była zmiana uchwały nr 3 z dnia 11 maja 1993 r., ponieważ pozwane przedsiębiorstwo z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. nie przestało być prywatyzowane. Taka uchwała zapadła dopiero dnia 19 maja 1998 r. [...], a już w dniu 26 maja 1998 r. powodom zostały wypłacone stosowne kwoty, co przyznają w pozwie. Godzi się przy tym zauważyć, że w wyniku zmian przepisów podatkowych i ubezpieczeniowych pula przeznaczona na wypłaty dla pracowników wzrosła z 10 mld starych zł do 24 mld 750 mln. starych zł. Brak jest zatem przesłanek do uznania, że przed uchwałą z 26 maja 1998 r. roszczenie powodów o wypłatę nagród z zysku stało się wymagalne, ponieważ do tej daty obowiązywała uchwała z 11 maja 1993 r., która uniemożliwiała indywidualną wypłatę nagród, z czym powodowie się godzili. Tym samym strona pozwana nie popadła w zwłokę w wypłacie, a zatem oczywiście bezzasadne jest żądanie waloryzacji wypłat w trybie art. 358¹ § 3 KC, ponieważ jej warunkiem jest istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania. Pomiędzy 19 maja 1998 r. [...] a wypłatą świadczeń

(26 maja 1998 r. - twierdzenie pozwu) nie nastąpiła taka istotna zmiana siły nabywczej pieniądza.

Chybiony jest też zarzut naruszenia art. 63 ust. 2 w związku z art. 77 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r., skoro pozwane przedsiębiorstwo zostało sprywatyzowane ostatecznie pod rządem tej ustawy, a powodowie nie domagają się świadczeń w tej ustawie przewidzianych. Spór bowiem nie dotyczy uczestniczenia w prywatyzacji przez otrzymanie akcji nieodpłatnie, lecz o wypłatę nagród z zysku, których wypłata była - w drodze uzgodnienia między powodami i stroną pozwaną (uchwała nr 3) – zawieszona. Wobec nieprzeznaczenia w 1993 r. kwoty 10 mld starych złotych na wypłaty nagród nie jest wiadome, ile wynosiłaby indywidualna nagroda każdego z powodów i czy nominalnie odpowiadałaby kwocie wypłaconej w 1998 r., skoro w tym roku przeznaczono na wypłaty ponad 24 mld zł. Brak jest również podstaw do przeprowadzania hipotetycznych wyliczeń odsetek od sumy globalnej funduszu w razie jego złożenia na kontach bankowych, ponieważ różne banki oferują różne oferty lokat, w tym indywidualnie negocjowane. Rozważania te nie są dopuszczalne wobec braku kasacyjnego zarzutu naruszenia tych przepisów postępowania cywilnego, które regulują materię dowodową. Nie można podzielić także kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 108 § 1 KPC, bowiem Sąd drugiej instancji zgodnie z tym przepisem rozstrzygnął o kosztach sądowych, nie obciążając powodów kosztami zastępstwa procesowego za drugą instancję, uwzględniając w tym względzie w całości wnioski pełnomocnika powodów złożony na rozprawie apelacyjnej i dotyczący wyraźnie kosztów zastępstwa za drugą instancję. Zaskarżenie przez powodów wyroku Sądu pierwszej instancji w całości (a więc i orzeczenia o obciążeniu ich zwrotem kosztów zastępstwa procesowego strony pozwanej) wobec oddalenia apelacji w całości nie ma wpływu na konieczność uiszczenia kosztów za pierwszą instancję.

Odnosząc się do poglądu wyrażonego w powołanym w kasacji wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1997 r., I PKN 53/96 (OSNAPiUS z 1997 r. nr 13, poz. 233), który skład orzekający podziela, należy zauważyć, że odnosi się on do odmiennego stanu faktycznego, a mianowicie dotyczy byłego pracownika, którego w ogóle pozbawiono prawa do nagrody z zysku „przechowywanej” na funduszu prywatyzacyjnym za okres, w którym był jeszcze zatrudniony, tylko dlatego, że już nie pracował, a przedmiotem postępowania sądowego nie była wysokość tej nagrody.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy nie znalazł usprawiedliwionych podstaw do uwzględnienia kasacji i w oparciu o art. 393¹² KPC orzekł jak w sentencji wyroku.

